

Folkkampanjen mot kärnkraft och kärnvapen
i Sundsvall

Datum
2025-03-20

Ärendenummer
KN2024/02540

Till: Klimat- och näringslivsdepartementet

Remissvar: Att åter möjliggöra utvinning av uran

Vi, Folkkampanjen mot kärnkraft och kärnvapen i Sundsvall, skriver detta remissvar för att framföra vår skarpa kritik mot förslaget att åter tillåta utvinning av uran i Sverige. Förslaget innebär betydande risker för miljön, människors hälsa, samt ekonomisk hållbarhet och rättssäkerhet för markägare och lokalsamhällen. Inhemsk uranbrytning öppnar dessutom för ytterligare steg mot en fullständig inhemsk kärnbränslekedja med sina mycket allvarliga konsekvenser.

1. Miljörisker

I promemorian (s. 33) framhålls att miljöproblemen vid uranbrytning är likartade med de vid utvinning av andra metaller. Det bortses dock från att uran är radioaktivt och medför unika risker.

- **Förorenade vattenresurser** – Lakvatten från uranbrytning innehåller tungmetaller och radioaktiva ämnen (s. 35), vilket kan påverka grundvatten och vattendrag negativt under lång tid.
- **Radioaktivt avfall** – Promemorian (s. 32) nämner möjligheten att utvinna uran som biprodukt, men bortser från det faktum att detta fortfarande genererar radioaktivt avfall som läcker radioaktivitet till luft och vatten under allt levandes framtid. Avfallsuran från gruvbrytning har en halveringstid på 4 miljarder år.
- **Skadlig påverkan på ekosystem** – Uranbrytning orsakar långvarig ekologisk skada. Sveriges geologiska undersökning har visat att uran ofta är associerat med andra farliga ämnen som svavelkis, varvid brytningen leder till kraftig försurning (s. 33).

2. Hälsorisker

Promemorian (s. 29-30) beskriver uranets påverkan på hälsan, men förringar riskerna genom att fokusera på moderna skyddsåtgärder. Det framgår dock att radon, som bildas vid uranets sönderfall, är en av de största orsakerna till lungcancer i Sverige.

- **Radonexponering** – Enligt Strålsäkerhetsmyndigheten (s. 30) fastnar radondöttrar i lungorna och orsakar allvarliga skador över tid.
- **Tungmetallförgiftning** – Uran lagras i njurar och skelett och orsakar kroniska hälsoproblem (s. 30).
- **Hög strålningsexponering** – Promemorian jämför exponeringen för gruvanställda med naturligt radon, men nämner inte att underjordsgruvor generellt har högre risker för strålningsrelaterade sjukdomar (s. 30-31). Gruvarbetare utsätts för lungcancer-orsakande radonstrålningsexponering. Detta gäller i särskilt hög grad vid underjordsarbete.

3. Säkerhetsrisker och hotbild från terrorism

Promemorian (s. 25-26) diskuterar uranets koppling till strategiska råvaror men nämner inte de säkerhetsrisker detta innebär.

- **Risk för spridning av kärnvapenmaterial** – Uran kan höganrikas för att användas i kärnvapen. Utvinning i Sverige leder till ökad risk för legal och illegal spridning.
- **Sabotage och terroristaktioner** – Transport och lagring av uran medför allvarliga risker som inte berörs i promemorian. Internationella exempel visar att urantransporter riskerar att läcka samt bli mål för terrorister.

4. Rättsliga och sociala risker för markägare och lokalsamhällen

Promemorian (s. 80) erkänner att uranbrytning har konsekvenser för markägare men föreslår inga tillfredsställande lösningar.

- **Inskränkningar i äganderätt och brukarrätt** – Om uran åter blir ett koncessionsmineral (s. 64) kan företag få tillstånd att bryta på privat mark utan markägarnas medgivande.
- **Negativ påverkan på lokalsamhällen och urfolk** – Samiska rättigheter hotas då uranbrytning påverkar renbetesmarker (s. 80-81). Lokalbefolkningens tillgång till stora områden begränsas.
- **Brist på lokal acceptans** – Trots att tidigare prospekteringar mött starkt motstånd (s. 49), finns inget i promemorian om hur lokalsamhällen ska ges inflytande över beslut.

5. Ekonomiska argument – Uranbrytning är inte lönsam

Promemorian (s. 28) konstaterar att uranpriserna är rörliga och att tidigare försök i Sverige varit ekonomiskt tveksamma.

- **Svensk uranmalm är extremt låghaltig** – Miljontals ton med malm måste krossas och malas vilket kräver enorma mängder energi och ger ofantliga avfallsmängder.
- **Tidigare försök har varit olönsamma** Uranutvinningen i Ranstad (s. 32) lades ner eftersom den inte var lönsam.
- **Volatila priser på uran** – Även om priserna ökat tillfälligt (s. 28), finns det ingen garanti för långsiktig lönsamhet.
- **Stora saneringskostnader** – Tidigare gruvor har krävt omfattande sanering, och promemorian adresserar inte hur staten ska undvika att stå för dessa kostnader.

6. Risk för oönskad kärnteknisk utveckling

Tillåtande av uranbrytning i öppnar för nya faser av kärnteknisk utveckling. Historiskt har Sverige haft en restriktiv hållning till uranbrytning, delvis för att undvika att skapa en inhemska kärnbränslekedja som kan leda till vidare bearbetning och potentiellt ökad risk för spridning av klyvbart material. Även om dagens lagstiftning förbjuder upparbetning av kärnbränsle och utveckling av kärnvapen, kan beslutet om uranbrytning bana väg för framtida politiska och industriella intressen att driva en mer långtgående kärnteknisk verksamhet.

Sverige har historiskt sett spelat en viktig roll i icke-spridningssamarbeten och har avvecklat egna militära kärnvapenambitioner. Att tillåta uranbrytning bidrar till att normalisera en process där Sverige gradvis kan involveras i fler delar av kärnbränslecykeln, inklusive urananrikning och upparbetning, vilket ökar de långsiktiga riskerna för spridning av kärnvapenmaterial.

Någon konsekvensanalys av de geopolitiska och säkerhetspolitiska implikationerna av att åter öppna upp för uranbrytning i Sverige har inte gjorts.

Slutsats

Att åter möjliggöra utvinning av uran i Sverige är ett djupt oansvarigt beslut. Förslaget innebär omfattande risker för miljön, folkhälsan, säkerheten och markägarnas rättigheter. Ekonomiska förutsättningar saknas för att uranbrytning skulle bli en hållbar industri. Riskerna för en oönskad kärnteknisk utveckling är inte analyserad.

Vi uppmanar regeringen att dra tillbaka detta förslag och istället fokusera på hållbara energialternativ som inte innebär risker för framtida generationer.

För Folkkampanjen mot kärnkraft och kärnvapen
i Sundsvall
Sundsvall dag som ovan

Ulf Gustafsson
vice ordförande